

НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Г.О.Козлакова,

Н.Б.Самойленко

У статті виявлено причини необхідності підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій на основі методу проектів. Обґрунтовано зміст спецкурсу "Основи професійної підготовки вчителів до використання методу проектів у педагогічній діяльності".

Ключові слова: інформатизація освіти, нові інформаційні технології, нові інформаційні технології в навчанні, засоби нових інформаційних технологій, професійна готовність до застосування нових інформаційних технологій, функції професійної діяльності вчителя гуманітарного профілю до застосування НІТ, метод проектів.

Актуальність позначеної тематики обумовлюється необхідністю вдосконалення підготовки вчителів гуманітарних дисциплін до використання інформаційних технологій на основі методу проектів. Актуальність розробки саме такого наукового дослідження підтверджують урядові документи, а саме: Національна Доктрина розвитку освіти в Україні, Закон про освіту, де мова йде про те, що "... в Україні повинні забезпечуватись прискорений, випереджальний, інноваційний розвиток освіти", а "... пріоритетами державної політики щодо розвитку освіти є: запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів".

Спрямованість розвитку української держави до інтеграції в спільну Європу, вимагає від українських педагогів більшу увагу приділяти досягненням, інноваціям та процесам, які відбуваються в системах освіти європейських країн, знати та володіти новітніми інформаційними технологіями, які використовуються в європейських школах. Виховання учнів в дусі інтеркультурності, демократії, толерантності допоможе їм стати насправді громадянами Європи та вільно почувати себе на її теренах.

XXI століття ставить перед європейською освітою певні цілі, які мають сприяти створенню єдиного європейського простору, формуванню "європейської ментальності" та європейської громадянськості поряд із громадянськістю національною. Відбувається універсалізація та стандартизація європейських знань, які б надавали молоді різних націй та народів

усвідомлення її належності до єдиної європейської культури.

Безупинно збільшується обсяг і змінюється зміст знань, умінь і навичок, якими повинні володіти сучасні фахівці. У всіх сферах освіти ведуться пошуки способів інтенсифікації й швидкої модернізації системи підготовки, підвищення якості навчання з використанням нових методів і телекомунікаційних технологій.

Інформаційні технології як засіб навчання є лише засобом, що сприяє реалізації педагогічної ідеї. Будь-який засіб навчання має конкретні дидактичні можливості, що відповідно до навчально-виховного завдання визначають його дидактичні функції. Дидактичні властивості нових інформаційних технологій навчання визначаються дидактичними можливостями засобів навчання й дидактичних систем педагогічних програмних засобів (ППС).

Різноманітні філософські, світоглядно-наукові, теоретико-методологічні і практично-дидактичні питання впровадження у навчально-виховний процес інформаційних та інших новітніх технологій вивчали у своїх працях багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Та, на наш погляд, питання найбільш доцільного застосування у вітчизняних умовах методу проектів залишається відкритим, тому що у багатьох опублікованих працях є його загальні характеристики, але бракує практичних рекомендацій, сформованих на основі педагогічних експериментів, здійснених безпосередньо в Україні.

В Україні впроваджуються інноваційні методи, нові освітні проекти, навчальні

курси і навіть освітні програми, засновані на передовому досвіді західної, американської освіти та підтримуються міжнародними організаціями.

Завдяки цьому українська освіта швидко збагачується новим досвідом, підходами, освітніми технологіями та методами. Одним із таких методів, що суттєво збагачує навчальний процес нашої сучасної школи, є метод навчальних проектів, використання якого змінює традиційний підхід до навчання учнів.

Метод проектів – не нове явище в педагогіці. Він виник на початку ХХ століття в американській школі, застосовувався також у вітчизняній дидактиці (зокрема в 20-30 рр.). В останній час цьому методу приділяється значна увага в багатьох країнах світу. Спочатку його називали методом проблем і пов'язувався він з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї та його учнем В.Х.Кілпартиком. Дж. Дьюї пропонував будувати навчання на активній основі, за допомогою цілеспрямованої діяльності учня, пов'язуючи з його особистісною зацікавленістю саме в цьому знанні.

Робота за методом проектів передбачає постановку певної проблеми і наступне її розкриття, розв'язання, з обов'язковою наявністю ідеї та гіпотези розв'язання проблеми, чітким плануванням дій, розподілом (якщо розглядається групова робота) ролей, тобто наявністю завдань для кожного учасника за умов тісної взаємодії, відповідальності учасників проекту за свою частину роботи, регулярного обговорення проміжних кроків та результатів. Метод проектів є ефективним в тому випадку, коли в навчальному процесі поставлено певне дослідницьке, творче завдання, для розв'язання якого потрібні інтегровані знання з різних галузей, а також застосування дослідницьких методик (наприклад, дослідження демографічних чи економічних проблем у різних регіонах світу, створення серії репортажів із різних регіонів за однією з проблем, які б розкривали певну тему, зокрема, впливу кислотних дощів на оточуюче середовище чи розміщення різноманітних галузей промисловості в різних регіонах тощо).

Проектна форма педагогічної діяльності ефективна лише в контексті загальної концепції навчання й виховання. Вона передбачає відхід від авторитарних і репродуктивних методів навчання, вимагає обміркованого й обґрунтованого поєднання з різними методами, формами і засобами навчання та є однією з чималої кількості інноваційних розробок в українській освіті.

На основі аналізу досвіду проведення проектів можна побудувати їх типологію:

- 1) за домінантою в проекті діяльністю:
 - дослідницькі;
 - інформаційні;
 - творчі;
 - ігрові;
 - практичні;
 - ознайомчо-орієнтовані;
- 2) за предметно-змістовими напрямами:
 - монопроекти (в рамках однієї предметної галузі);
 - міжпредметні;
- 3) за кількістю учасників і характером контактів у проекті:
 - індивідуальні;
 - групові;
 - колективні;
 - шкільні;
 - українські;
 - міжнародні;
- 4) за терміном виконання проекту:
 - короткотермінові;
 - довготермінові.

Незважаючи на різну тематику проектів, можна виділити такі основні етапи і зміст проектної роботи:

- 1) пошуковий: визначення теми проекту, пошук та аналіз проблеми, висунення гіпотези, постановка цілі, обговорення методів дослідження;
- 2) аналітичний: аналіз вхідної інформації, пошук оптимального способу досягнення цілі проекту, побудова алгоритму діяльності, покрокове планування роботи;
- 3) практичний: виконання запланованих кроків;
- 4) презентаційний: оформлення кінцевих результатів, підготовка та проведення презентації, "захист" проекту;
- 5) контрольний: аналіз результатів, коригування, оцінка якості проекту.

На сучасному етапі розвитку освіти метод проектів як найбільш прогресивний застосовується в ряді навчальних закладів Російської Федерації, України. Дослідженню його ефективності присвячено роботи як закордонних, так і вітчизняних учених: І.Л.Бім, І.А.Зимової, Т.Е.Сахарової, О.М.Моїсеєвої, Е.С.Полат, І. Чечель, L.Fried-Booth, T. Hutchinson, D. Phillips та ін.

Численними дослідженнями встановлено, що метод проектів виступає як важливий компонент системи продуктивної освіти і являє собою нестандартний, нетрадиційний спосіб організації освітніх процесів через активні способи дій (планування, прогнозування, аналіз, синтез), спрямованих на реалізацію особистісно-орієнтованого підходу.

Метод проектів припускає розв'язування деякої проблеми, зокрема навчальної, яка передбачає, із одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого – інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Результати виконаних проектів мають бути, що називається, "відчутними", тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, якщо практична – то конкретний результат, готовий до впровадження. В Україні поки що проведено лише одну науково-практичну конференцію (2004 рік), на якій обговорено досвід застосування методу проектів та побудови на його базі нових технологій навчання.

Система підготовки та підвищення кваліфікації вчителів потребує змін. Майбутніх і діючих вчителів треба навчати сучасним педагогічним, інформаційно-комунікаційним технологіям. Із величезного спектру інноваційних напрямів у розвитку сучасної дидактики нас найбільше приваблює перелік технологій, пов'язаних із використанням інформаційно-комунікаційних технологій на основі методу проектів.

Необхідно теоретично розробити та експериментально перевірити модель підготовки вчителя до професійного використання інформаційних технологій на основі застосування методу проектів, проаналізувати теоретичне значення методу проектів у вдосконаленні організації навчального процесу в середній і вищій школі, обґрунтувати методику застосування методу проектів при вивченні предметів гуманітарного циклу, розробити програму спецкурсу для слухачів системи післядипломної освіти вчителів "Основи професійної підготовки вчителів до використання методу проектів у педагогічній діяльності".

Процес оволодіння вчителем вмінь використання інформаційних технологій на основі застосування методу проектів та їх засобів відбуватиметься більш продуктивно, якщо реалізувати застосування методу проектів, яке передбачає включення вчителя й студента в самостійну навчально-пізнавальну діяльність, що будується на системі знань учителя про інформаційні технології на основі застосування методу проектів та їх впровадження в навчальний процес.

Ми уважно вивчаємо публікації, статті з нашої тематики, проводимо тренінги і семінари для вчителів різних навчальних предметів із впровадження методу проектів у загальноосвітніх навчальних закладах. Наш власний досвід допоміг нам відвідати декілька університетів США, а під час стажування в 2003 р. в університеті штату Монтана докладно ознайомитися з

новим різновидом навчання – методом проектів.

Дещо нове з'ясувалося у практичному застосуванні цього методу, виникли нові запитання, відповідей на які не знайти в наших підручниках, посібниках чи спецкурсах, а також у публікаціях наукових педагогічних установ. Наприклад, в одному з листів вчителя з'ясується, що: "Я зрозуміла, що можу не тільки змінити себе, але й світ".

Неоціненним став досвід як тренера, набутий під час проведення тренінгів для вчителів за програмою "Intel. Навчання для майбутнього". Програма "Intel. Навчання для майбутнього", що запроваджується з початку цього навчального року в педагогічних та класичних університетах і коледжах (наказ МОН 22.04.2005 р. N 248), набирає кількісні та якісні показники. За підтримкою департаменту вищої освіти вже проведено 23 тренінги для вищих навчальних закладів, де підготовлено 274 викладачі з питань ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі.

Упродовж 48-годинної модульної програми викладачі методичних кафедр вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації, де здійснюється підготовка фахівців за напрямом "Педагогічна освіта", навчаються упровадженню методу проектів, організації самостійної дослідницької діяльності, розвитку навичок мислення, упровадженню інтерактивних методів навчання, організації парної та групової діяльності учнів, створенню критеріїв і форм оцінювання результатів навчальної діяльності учнів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Окрім того, успішно опановується методика створення та використання у навчанні учнів різним дисциплінам мультимедійних презентацій, публікацій, розроблених за допомогою комп'ютерних програм, Web-сторінок, створення методичних і дидактичних матеріалів за допомогою текстового редактора MS Word і табличного процесора MS Excel, викладачі навчаються ефективному пошуку інформації в Інтернет та встановленню комунікацій за допомогою електронної пошти, ознайомлюються з авторським правом щодо використання Інтернет-ресурсів.

Справжнім методичним святом назвали більшість учасників тренінгу захист створених ними за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій навчально-методичних матеріалів для проведення з учнями навчальних проектів – Портфоліо,

результатом чого стало вручення відповідних сертифікатів корпорацією Intel. Викладачі після завершення тренінгу почали по-новому навчати студентів.

Ми розробили модель підготовки вчителя до впровадження ІКТ на основі методу проектів у навчальних закладах гуманітарного профілю. Передбачається, насамперед, збагачення гуманітарним змістом навчальних дисциплін фахового блоку (організація і технологія ІКТ навчального процесу, проект, метод проекту, Інтернет, сільовий етикет).

ІКТ технології, метод проекту у підготовці вчителів посилюється введенням поглибленого вивчення спецкурсу "Основи професійної підготовки вчителів до використання методу проектів у педагогічній діяльності".

У процесі засвоєння цього курсу подаються відомості про ІКТ, запровадження методу проекту у школах України, США, Великобританії. При такому підході до програм включено теоретичний і практичний матеріал.

Курс "Основи професійної підготовки вчителів до використання методу проектів у педагогічній діяльності" передбачає лекційні, практичні, семінарські заняття, у процесі яких набуваються і закріплюються професійно-педагогічні знання, вміння і навички. Він розрахований на 48 годин, з яких 24 години відведено на лекції, 24 години — на практичні заняття.

На лекційному занятті студенти ознайомлюються з новими підходами до впровадження ІКТ на основі методу проектів. Особлива увага приділяється інноваційним методикам. Система завдань, що використовується у циклі практичних занять, дає змогу надійно закріпити вивчену тему, спонукає до творчого мислення, допомагає в набуванні практичних навичок, вчителі працюють із

додатковою інформацією про класичні та сучасні підходи до викладання, аналізують системи освіти у Росії, США та Європі.

Вивчення курсу пропонується слухачам системи післядипломної педагогічної освіти. Проте такий курс доцільно також викладати для вчителів шкіл, ліцеїв, гімназій, організаторів курсів, факультативів тощо.

Окреслимо основні завдання спецкурсу:

- надати педагогам знання класичних і сучасних підходів до впровадження ІКТ на основі методу проектів, ознайомити їх із шляхом розвитку системи навчання у країнах Європи;
- розкрити педагогічний потенціал курсу "Основи професійної підготовки вчителів до використання методу проектів у педагогічній діяльності";
- сформувати у вчителів навички застосування інноваційних методик у вивченні згаданого курсу; вміння на практиці реалізувати технології даного курсу.

Таким чином, модель підготовки вчителів до вивчення спецкурсу "Основи професійної підготовки вчителів до використання методу проектів у педагогічній діяльності" передбачає поєднання різних форм і методів навчання: лекційних й практичних занять, самостійної роботи, ділових ігор, тестування тощо. Названий спецкурс апробовано у навчальному процесі Севастопольського міського гуманітарного університету у 2006/2007 навчальному році. Увесь комплекс запропонованих підходів, технологій, методів і прийомів сприяє якісному поліпшенню фахової підготовки учителів, підвищенню їх педагогічної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-метод. посібник. – К: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Дементієвська Н.П., Морзе Н.В. Телекомунікаційні проекти. Стан та перспективи // Комп'ютер в школі та сім'ї.-1999. – №4.– С.12-19.
3. Національна Доктрина розвитку освіти в Україні XXI століття. – К.: Шкільний світ, 2001. – 24 с.
4. Полат Е.С. Нові педагогічні і інформаційні технології в системі освіти. – М.: Изд. центр "Академія", 2001. – 272 с.
5. Самойленко Н.Б. Методичні рекомендації щодо включення освітніх закладів у телекомунікаційну навчальну діяльність / За ред. д.пед.н. Г.О.Козлакової. – Севастополь: Вид. СДГУ, 2005. – 38 с.
6. Самойленко Н.Б. Новые информационные технологии в образовании. Международные проекты // Материалы VI Международной конференции «Успехи преподавания в странах СНГ и США». – Колумбия, Южная Каролина, США, 27-30 июля, 2003 г.

7. *Самойленко Н.Б.* Новые технологии преподавания английского языка. Программа 'Intel' – Обучение для будущего // Материалы I Международной конференции «Новые технологии преподавания английского языка как иностранного», Харьков, 21-24 апреля 2005 г.
8. *Самойленко Н.Б.* Приемы и учебные стратегии, что помогают учащимся осознать себя как личность // «Вісник Програм шкільних обмінів». – 2005. – № 24.– С.16.
9. *Самойленко Н.Б.* Пути успешной телекоммуникации // «English»(Приложение к газете «1 сентября»). – 2005. – # 6. –С. 19-20.
10. *Самойленко Н.Б.* Телекоммуникация как средство повышения познавательной активности // Материалы X Всеукраинской национальной конференции украинского отделения Международной ассоциации учителей английского языка как иностранного «Новые технологии обучения», Киев, 13-14 января, 2005 г.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2007 р.

